

Sarjakuvavaino Suomessa

Pekka Allan Manninen

Ralf Kauranen. 2008. Seriedebatt i 1950-talets Finland - En studie i barndom, media och reglering. Åbo Akademis förlag. 445 s.

Ralf Kaurasen väitöskirjaa voi huoletta kutsua perusteellisimmaksi sarjakuvia sivuavaksi kirjaksi, joka Suomessa on julkaistu, vaikka se keskittyykin varsin rajalliseen ilmiöön. Kohteena on sarjakuvista käyty julkinen keskustelu Suomessa sen jälkeen, kun sarjakuvalehdet olivat varsinaisesti yleistyneet maassamme. Keskustelu alkoi 1950-luvun alussa ja päättyi 1960-luvun alkupuolella, mutta se liittyi siinä määrin 1950-luvun kulttuuria kuvastaviin arvoihin, että kirjan otsikkoon otettu 1950-luku soveltuu hyvin ilmiön nimeämiseen.

Kauranen on jäljittänyt sarjakuvakeskustelua sanomalehdistä, aikakauslehdistä ja sarjakuvalehdistäkin. Lisäksi hän on tutkinut Parasta Lapsille ry:n ja Mannerheimin Lastensuojeluliiton toimintaa asian yhteydessä. Tarkastelu – kuten koko sarjakuvakeskustelu – huipentuu kysymyksen käsittelyyn Eduskunnassa ja siellä asetetun sarjakuvakomitean lausuntoon.

Akateemisen tutkimuksen perinteiden vuoksi teoksen rakenne on jäykkä, mutta sujuva kirjoitustyylillä ja väitteiden seikkaperäinen perusteleminen tekevät kokonaisuudesta silti helposti lähestyttävän. Tosin Michel Foucaultin ajattelun esittely tutkimuksen teoreettisena taustana kummututtaa sellaisia lukijoita, jotka eivät ole perehtyneet ranskalaiselle sosiologialle tyypilliseen kielenkäyttöön. Teoreettinenkin osuus on esitetty sinänsä selkeästi ja se liittyy saumattomasti tutkimuskohteen käsittelyyn.

1950-luvun sarjakuvakeskustelu oli ensimmäinen vaihe siinä prosessissa, jolla suomalainen yhteiskunta otti vastaan monikansallisen populaarikulttuurin. Sen jälkeen keskustelun kohteiksi ovat vuoron perään osuneet TV-ohjelmat, kauhuvideot ja tietokonepelit. 1950-luvun sarjakuvakeskustelua ei kuitenkaan ole tutkittu aikaisemmin, eikä edes aineiston mahdollisesta tavoitettavuudesta ole ollut tietoa ennen Kaurasen tekemää etsintätöitä. Löydetystä aineistosta onkin runsaasti piirteitä, jotka tarjoavat tuhtia ruokaa teoksessa käytylle diskurssianalyysille. 1950-luvulla ei pelätty käyttää painokasta argumentointia ja värittyneitä kielikuvia.

Sarjakuvakeskustelu alkoi rankkoja sanakäänteitä käyttämällä ja sarjakuvalehtien aiheuttamat vaarat sekä yksilöille että yhteiskunnalle otettiin useinkin itsestäänselvyyksinä. 1960-luvun alkuun tultaessa keskustelu kuitenkin laimeni ja loppui kokonaan, vaikka Suomessa julkaistujen sarjakuvalehtien määrä oli samaan aikaan nousussa. Eduskunnan sarjakuvatoimikuntakaan ei puolla aiemmin esillä olleita toimenpiteitä sarjakuvalehtien tuotannon tai jakelun säätelemiseksi. Keskustelun tyrehtymisen syy ei aineiston pohjalta lopullisesti selviä. Kauranen tosin tekee sen johtopäätöksen, että sarjakuvakeskustelussa esillä olleet rajoitustoimet lopulta tekivät rajoitustoimet tarpeettomiksi. Keskustelun kulku olisi esimerkki prosessista, jolla yhteiskunta kykenee välttämään liian voimakkaita ja irrationaalisia toimia. Tulkitsen asian niin, että 1950-luvun sarjakuvakeskustelun tunteminen olisi tehnyt esimerkiksi videolain säätäneelle Eduskunnalle hyvää.

Ralf Kauranen on kylläkin jättänyt yhden puolen 1950-luvun sarjakuvakeskustelusta vähemmälle tarkastelulle. Sarjakuvalehdet esitellään kyllä luettelonomaisesti ja niiden mainosmateriaalia esitellään osana käytyä keskustelua. Sarjakuvalehtien varsinaisesta sisällöstä

ei kuitenkaan kerrota paljoakaan. Mielestäni sarjakuvakeskustelu saattoi 1960-luvun alussa lopahtaa siihen havaintoon, että Suomessa ei itse asiassa julkaistu sellaisia sarjakuvia, joita vastaan monissa muissa maissa oli suunnattu lainsäädännöllisiä toimia. Amerikkalaisia rikos- tai kauhusarjakuvalehtiä ei Suomessa näkynyt, eikä 1950-luvun kuluessa edes varsinaisia supersankarilehtiäkään – paitsi Ruotsissa ilmestyneinä versioina. Suomessa julkaistiin sellaisten amerikkalaisten julkaisijoiden lehtiä, joilla oli jo kotimarkkinoillaan tahraton maine (*Aku Ankka* ja *Lassie*) tai sitten materiaali oli peräisin amerikkalaisten sanomalehtien sarjakuvista, jotka oli alun perinkin suunnattu koko perheen käyttöön (*Sarjakuvalehti*). Olisiko eduskunnan sarjakuvatoimikunta mennyt niin pitkälle, että olisi perehtynyt Suomessa julkaistuihin sarjakuviin? Sekin selittäisi keskustelun sammumisen. Keskustelun alku taas saattaisi olla selitettävissä ulkomailta tulleen sarjakuvakeskustelun vaikutuksena. Ainakin monissa 1950-luvun kommentteissa painotetaan sitä, että ne kaikkein kauheimmat sarjakuvat ovat vasta vaanien odottamassa Suomeen tuloaan.

Kaurasen tutkimusasetelma ei tosin edellytä sarjakuvalehtien sisällön huomioon ottamista. Hän noudattaa 1950-luvun käydyn keskustelun linjauksia, ja silloin ei juurikaan käsitelty sarjakuvalehtien sisältöjä yksityiskohdittain.

Erityismaininnan teos ansaitsee vähäisestä, mutta tehokkaasti valitusta kuvamateriaalistaan. Esimerkiksi Mannerheimin Lastensuojeluliiton vuonna 1959 julkaisemasta valistusvihkosta *Erkki ja sarjakuvat* valitut otokset kuvaavat erinomaisesti taustalla vaikuttanutta ajattelua.

Kirjoittaja Pekka Allan Manninen on kasvatustieteiden tohtori.